

Милан Мрдаљ
ДУЛЕ БУБОЊА

Библиотека ЧИТАЛАЧКА ЗНАЧКА

Уређују

Милутин Петровић

Зоран Колунџија

Илустрације

на

корицама

Ана Григорјев

Милан Мрдаљ

ДУЛЕ БУБОЊА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Живот и говор су двије најдргоцијеније светиње које нам је Бог подарио. На дар узвратимо ударјем: будимо захвални Створитељу и вјерујмо – док чувамо Његов дар, и дар чува нас.

Можемо научити више страних језика, али ни на једном нећемо моћи рећи, тако изворно и са ужитком, све оно што видимо и осјећамо, као на језику којег смо од ћаће и матере научили.

И да ова књига није написана језиком којим се дивани у сјеверној Далмацији, у Буковици, Дулетовом завичају, не би вриједила ни шаку дренина или по чак-кице виника.

Аутор

Бубарник

Можда је сребрну кутију за дуван на каменој плочи поред пута, заборавио стари Јовиша, лугар, који свакодневно пролази шумским путељком и баш ту, на углачаној каменој почиваљки вјешто увија цигарету. Можда га је изненадни лавез сјекире неког крадљивца дрва толико занио да је у журби да га ухвати на дјелу, заборавио своју драгоцјену лимену дуванкесу.

А можда је остала и неком путнику намјернику, који се случајно баш ту зауставио, да предахне уз цигарету и тако занијет опојним мирисом домаћег дувана, заборавио кутију са посласицом.

Било чија да је била сребрнаста кутија за дуван, мора да је заборавни власник дуго туговао.

Али, као што обично бива, изгубљено често неко и пронађе. А зна се да су најбољи проналазачи они који воле да поред правог пута иду мало и стрампутицом, да вирну погледом и на лијеву и на десну страну пута.

А ко то често иде стрампутицом више него правим путем зна свака птица на грани, сваки скакавац и буба у трави, свака биљка и животињка што је у шумском царству настањена.

То је он, Дуле Бубоња!

Так-пјешак, који свакодневно броји километре од куће до школе и уз пут швика, пјева и осматра. Шви-

кањем и пјесмом растјерује страх и дивљач с пута, а осматра прати ли га ко, крије ли се неко иза грма или дрвета, а можда се уз пут нешта и пронађе, а зна се да би га највише обрадовало неко птичје гнијездо, јер прољеће увелико маше цвјетним звонима у знак добродошлице крилатим гостима с југа.

И гле, са камене плоче поред пута, као драгуљ, у Дулетовим очима засвјетлуца сребрнаста кутија за дуван. Душу дала за бубе и скакавце, коњске муве, обаде и крпуше. Сигурно ће ту бити мјеста и за неког цврчка или гуштера.

– Оооооо, виде-виде среће изненада. Љепе ли скакуле, ем ти јарца. Који ли је несрећник изгуби, да ми је знати, жа ми га је, али...

Сочан пољубац, на јутарњом росом овлажену сјајну, сребрнасту кутију за дуван, залијепи се као дар на уздарје које се рјетким срећницима догађа.

Пун заноса и радости, занијет маштом у шта ће све да употријеби новог становника школске торбе у којој је било свега више него књига, Дуле се, умјесто ка школи, упути кући.

– Ће си то крен'о? – заталаса Миличин глас, Дулетове школске сапутнице, која је мало окаснила.

– У школу, а ће би друго.

– Па, школа ти је иза леђа, шта је с тобом?

– Е, ова шкатула ме скроз заблеслила, погледај како се цакли, морам да је пољубим – и Дулетове усне поново дотакоше изрезбарени поклопац лимене кутије.

– А, одакле ти та лименка коју си пригрлио ка' да је од злата – знатижељно упита Милица.

– Посла’ ми ујка из Америке, хе-хе. Вели да је то мој БУБАРНИК и да је душу да’ за пренос разних буба, скакаваца, коњски мува, обадова, крпуша, зелембаћа, гусеница, и...

– Па ти ћеш зоолошки врт имати у тој шкатули.

– Ја се надам да ћеш ми и ти помоћи око избора становника овог лименог кућерка.

– Не пада ми на памет да се замлаћујем са тим твојим малим пакостима с којима намјераваш да забављаш и плашиш цијели разред. Мислила сам да си надимак Бубоња добио због бубања напамет сваке лекције, а сад видим да су за то криве јадне бубе које свакодневно ‘ваташ и доносиш у школу.

– Шкатулице моја сјајна, многима ћеш запржити чорбу, а богами и Милице не буде ли слушала твога новог господара – смјешећи се рече Дуле и даде се у трк за једним скакавцем који се убрзо нађе у бубарнику, а затим и у торби међу књигама.

– Е, да знаш, тужићу те разредној чим дођем у школу – скоро љутито рече Милица запањено гледајући у хладнокрвно Дулетово лице.

– Писнеш ли, крешталице, мога би ти овај скакавац у њедрима завршити – припрети Дуле па завуче руку у торбу, а Милица, за сваки случај побјеже, јер зна да Дуле за час плане и да још никада није изневјерио обећање. Додуше, није ни Милица до сада никада била тужибаба, премда је знала сваки пут шта Дуле у торби или џеповима доноси у школу као изненађење.

А за двије године колико заједно пјешаче од куће до школе и назад, било је у његовој торби, бочицама од тинте и разних сирупа, џеповима и кутијицама од

лекова, на стотине разних буба, скакаваца, гуштера и мува. Све је то Дуле доносио у школу да увесели другаре, никада с намјером да изазове прекид часа, што се често догађало и без обзира на критике, укорје и обећање да то више неће чинити, овога пута није могао одољети да не покаже свој нови Бубарник и његовог зеленог, скакутавог госта.

Зелембаћ

Чим се огласило школско звоно, у једино одјељење осмог разреда бануо је директор са разредном и још са врата почео да се прокашљава говорећи:

– Ви сте већ зрели људи, паметни сте и на јесен ћете куд који, у друге школе, у друга мјеста, зато немој да чујем да је неко од вас попустио у учењу, а нарочито би ме радовало да ови слабији ђаци мало више загрију клупу и поправе просјек успјеха цијелог разреда. И још нешта, морате више да обратите пажњу на хигијену и чистоћу у разреду – настави директор своју говоранцију кружећи између редова клупа и гледајући у сваког ученика појединачно. Немојте случајно да чујем да је неко донио у разред каквог инсекта да омета наставу као што је до сад било случајева.

– Касно сте се сјетили, друже директоре – промрмља Дуле себи у браду и прокашља се, а у разреду се зачу комешање и понеки смјешак.

– Јел’ јасно?– готово војнички упита директор.

– Јасно! – одјекнуше пискави гласови што је био знак да су се искључиво дјевојчице огласиле.

Директор се поново прокашља, заврти главом и без поздрава напусти учионицу. У разреду завлада тајац, а онда, као из топа, груну разредна:

– Каква је ово кутија на мојој столици?

„Сви јунаци ником поникоше...”

– Ко је данас редар?

– Ја – стидљиво се огласи Дуле.

– Чија је ово кутија на мојој столици?

– Његова – забрза Милица као да је на неком квизу.

– А шта тражи тамо гдје јој није мјесто? – вртећи главом упита разредна.

– Не тражи ништа, сигурно ми је испала из џепа кад сам бриса’ таблу.

– А шта кријеш у тој кутији?

– Ма, ништа...

– Како ништа, отвори да сви видимо.

Дуле на брзину стрпа кутију у џеп.

– Ма, вади ту кутију из џепа – нареди разредна.

– Али, овај... може ли зелембаћ да уједе?

– Зелембаћ! Да ли си ти нормалан? Па јеси ли чуо шта је директор говорио? Брже бацај то чудо кроз прозор – успаничено рече разредна отварајући прозор.

Дуле одважно приђе прозору, прекорно погледа у Милицу, а онда хладнокрвно отвори кутију из које искочи мали, зелени скакавац.

– Како се нијеси сјетио да нас обрадујеш с неким лијепим шареним лептиром, букетом шумског цвијећа или шаком јагода, а не да нас ту плашиш којекаквим скакавцима – са уздахом рече разредна затварајући расклимани прозор.

У општем комешању, гуркању и опуштености која је настала док је разредна уписивала нешто у дневник, једино је Дуле замишљено пиљио у плафон.

Ни Милици није било лако, нетремице је гледала у Дулета нервозно трљајући чело. Знала је да Дуле смишља освету за њено непромишљено „одавање тајне”, али сад је било касно за кајање. Ко зна шта је све чека на дугом путу до куће.

– Сада ћемо, Дуле, мало да прочешљамо граматику – коначно се огласи разредна затварајући дневник, што је био знак да ће чешљање потрајати мало дуже. Не сматрај ово неком осветом за оног скакавца, ово радим за твоје добро јер, знаш и сам, да је твоја граматика на стакленим ногама, а нарочито говор и оно твоје: њесам, есам, ође, ниђе – нашали се разредна.

И наста чешљање.

Борио се Дуле као лав. Знојио се и причао, причао и на крају изашао као побједник. Разредна је задовољно и уз смијешак уписала оцјену у дневник, али је лијевом руком вјешто прикрила покрете оловке тако да нико није могао да зна која је оцјена уписана.

– Четворка – огласио се неко из задњих клупа.

– Чиста петица – охрабрено рече Милица.

– А, ти то Милице навијаш за петицу да би ти Дуле прогледао кроз прсте за оно тужакање – вртећи главом узврати разредна, гледајући час у Милицу час у Дулета.

Ни Дуле ни Милица до тог тренутка нису знали да разредна жели мир и слогу на њиховом путу од куће до школе, који је и те како трновит, дуг и опасан.

И тих неколико благих речи било је довољно да Дуле схвати да је чин праштања исто тако велик и

може да обрадује неког као што њега обрадова изненадни звук школског звона који га је, бар за тренутак, одвратио од намјере да Милице врати „мило за драго”.

Држећи дневник под руком, разредна је дуго гледала за Дулетом и Милицом, знатижељно кривећи главу као да подвирује под њихове мргодне капке, прижељкујући да испод њих излете топли судбоносни погледи помирења. Њена жеља да Дулетову руку угледа на Миличином рамену залепрша као птица и оста неостварена.

Росуља

Змијолики путељак кроз долину као да се изгубио у изненадном загрљају облака и планине. И безбрижно цвркутање птица одједном прогута предкишна тишина. Само што није почела, та неизбјежна, влажна и ружна, за путнике, одвајкада, непожељна киша росуља.

Заморени узбрдицом, на двадесетак корака једно од другог, дахћу и ка кућама грабе Дуле и Милица. Једно раздире бијес због цинкарења на часу код разредне, а друго кајање. Ћутање им пада теже од зноја и умора.

Увјек неко мора први да попусти.

– Стани, да ти објасним – једва изусте Милица.

– Немам ја с ким да стојим – оштро узврати Дуле.

Под ногама им се увија планински путељак као да је мостић разапет између двије обале над неким потоком преко којег треба да наиђу она два тврдоглава јарца из оне добро познате приче.

– Ја сам мислила...

– Нема ти шта да мислиш!

– Али...

– Ништа али, боље ти је да мучиш и тачка.

Одакле долази вјетар? Из долине, из неког тајног и мрачног буцака у шумарку, или са планине, из неке дубоке шпиље или пећине, гдје још људска нога није крочила? То ни сам вјетар не зна себи да објасни, тек, ево га у чврстом заглају с облаком, крупне капи росуље у прави плусак претвара.

– Било ми је жа' разредне – снужено ће Милица.

– А није ти било жа' мене, и што ћемо покиснути ка' кокоши ако не потрчимо и што прије стигнемо до оне чобанске кућаре – помирљиво рече Дуле и даде се у трк према малом каменом кућерку који се налазио поред пута, а у ком су се чобани скривали од кише.

У Милице се пробуди благо олакшање, радовало је то што јој је Дуле опростио несмотреност у школи, али је уплаши невријеме које наилази. Несигурним кораком пуним страха уђе за Дулетом у мали чобански кућерак.

– Е, сад нек пљушти до мрака – рече задихани Дуле и обриса покисле образе, отресе влажне руке и случајно Милицу удари по грудима. У истом часу рука му се заустави у ваздуху, а из топлог погледа као да блесну извињење за случајни додир уздрхталим прстима.

Милица лагано заврти главом, ухвати Дулетову руку и спусти је на камену плочу на којој су сједили. Више стидљиво него претећи, усмјери поглед ка Дулетовом челу на ком су свјетлуцале капљице кише помјешане са знојем. Поглед јој лагано склизну преко густих обрва и залијепи се за Дулетове зјенице које су одавно прижељ-

кивале овакав видик. Обострани жар у очима као да пробуди заспалу муњу у облацима и ватрена свјетлост круниса застрашујући прасак грома. Са крова чобанске кућаре обруши се неколико напуклих камених плочица. Милица уз врисак рукама прекри очи и сруши се у Дулетово наручје. Дуле за тренутак само подиже руке, а онда их лагано спусти на Миличина влажна рамена, брадом је поглади по коси и тихо прекори:

– Прпа мала, загрмело зера, а ти ми главу у њедра.

– К’ врагу, ти и твоја њедра – љутну се Милица, и гром поново тресну поред саме кућаре.

– Бено ‘една, шта помињеш нечастивог кад грми, знаш ли да... поново бљесну муња а прасак грома је био толико снажан да се затресла и камена плоча на којој су сједели. Сада се и Дуле уплаши и у страху покуша да у Миличином крилу пронађе спас.

– Ће ћеш с том главом, шта ти је – успаничи се Милица и окрену се на другу страну. Поново бљесну муња и Милица се опет нађе у Дулетовом наручју. Више се није опирала знатижељи Дулетових руку које су јој њежно додиривале косу. Жмирила је сва усхићена, и колико се год бојала од близине Дулетових усана још више је прижељкивала њихов додир.

– А кад сам ти ја малоприје био громобран, њесам те пита’ ће ћеш с том главом – са уздахом рече Дуле, њежно спуштајући усне на Миличино чело. Заигра им у срцима слатки немир и усне се спојише у први пољубац. Обузети благом дрхтавицом више нису марили ни за кишу ни за грмљавину.

Стидљивост која их је пратила на путу ка тренутку који се догађа само једном у животу, а који се упра-

во догодио, као да је исчезла у бљеску муње која им је својом метеорском свјетлошћу ушла под кожу, у срца и пробудила храброст. Занесени изненадном провалом среће нису ни примјетили да небом више не круже кишни облаци и да се пљусак претворио у росуљу која поново најави мир и тишину. Муње стидљивим бљеском одмамише грмљавину преко планине.

Умивене млаким капима росуље, две грлице виноуше се у небо испод дуге. Са зањиханог огранка са ког су узлетеле просу се неколико капи кише као кристална пратња која засветлуца обасјана сунчевим зрацима који су стидљиво провиривали иза облака.

Маћа

Није било ђака ни у једном разреду у којем је наставница Рада предавала математику, а да се није обрадовао кад је она отишла на породично боловање. Од њених строгих захтјева, навика, а,богами, и погледа одахнули су чак и они најбољи ђаци. Једино је Дуле био равнодушан на њен одлазак, премда никада није имао храбрости да на њене часове у бубарнику донесе неку бубу, гуштера или скакавца и тако изазове пометњу и прекид наставе.

Колико је било велико радовање што је мргодна и строга математичарка Рада привремено отишла из школе, још веће изненађење била је њена замјена, учитељица Мара. Њен други разред од десетак ученика спојен је са трећим, у ком је било још мање ученика и

учитељица Мара је, одлуком директора, распоређена на радно мјесто наставнице Раде.

До краја школске године нема још много, оцјене су већ скоро свима познате, али, ипак, како ће учитељица Мара успјети да изађе на крај са осмим разредом у којем има двије трећине ученика, а нарочито ученица, виших и развијенијих од ње, питало се доста осмака.

Али, како каже стара пословица: у мале се бочице лекови пакују. Е, сад ово „лекови” нека буде као замјена за ону другу ријеч коју сад не би ваљало помињати, да учитељици Мари не баксузирамо незахвалну улогу замјене.

А како и да баксузирамо кад је учитељица Мара као цвијетак у ливади. Сићушна и тиха, пуна мириса и љепоте. Кад је дошла прошле године, по завршетку учитељске школе, многи су мислили да је дошла нека нова ученица седмог или осмог разреда из неког удаљеног села да доврши школовање. Нико није ни слутио да је то будућа учитељица која ће убрзо стећи наклоност дјецe и родитеља. Због ниског раста (злобници су говорили метар и жилет) није се љутила што су јој право име Мара, заменили надимком Маћа.

– Маћа и јесам, али жеље су ми велике – узвраћала је у шали свима који су је ословљавали тим именом.

Да су јој велике жеље показала је већ на првом часу и сусрету са осмацима који су је нетремице гледали док је причала о скором крају школске године, могућностима даљег школовања, и,наравно, првим љубавима. А ни реч о математици.

Свашта прича ова Маћа, као да је побркала лончиће, мораћу јој у знак добродошлице, доћети нешта живо у бубарнику – помисли Дуле и прокашља се.

– Можда неко мисли да ово што причам нема везе са математиком. Има, Дуле, има. Баш ме занима у коју ћеш ти школу послѣје осмог разреда – знатижељно рече учитељица лагано прилазећи Дулетовој клупи, са готово дјечијим осмјехом на лицу.

Тај сналажљиви, увијек спреман за било какав одговор на изненадно питање, често дрчни и хвалисави идол свих дјечака, а,богами, и дјевојчица у разреду, сад је остао без ријечи. Знао је да неће наставити школовање, јер је јединац, а отац му не да да остави имање које и није пребогато. Знао је да не жели да остане у селу, али очева се не пориче и није знао како то да објасни знатижељној учитељици која је стајала поред његове клупе и чекала одговор.

Погледом пуним збуњености, налик прекору, зашто баш њему такво питање, у крајичку ока заискри туга и уз дубок уздах Дуле се, као пуж из кућице, невољно извуче из клупе и, гестом устајања у знак поштовања према учитељици, изненади цијели разред.

– Није му ни до рамена – зачу се нечији глас.

Дуле је стајао поред учитељице Маре као хипнотисан. Надвисио је за цијелу главу. Збуњен, не трепће и тешко дише, очито не жели да је поврједи, а не зна шта би паметно одговорио.

Необични и пријатни мириси који су долазили чак и из учитељичиног осмјеха, као да га уздигоше и понесоше у расцвјеталу ливаду. За тренутак се нађе заједно са учитељицом баш у ливади у којој је често с Мили-

цом брао прве прољећне цвјетове. Сада је умјесто Милице за њим трчала Маћа, хитрим покретима руку брала главице цвјетова и бацала их на његову главу и рамена. Чак је јасно чуо и цвркут доконих птица који је допирао из оближњег шумарка.

И учитељица Мара се нашла и незгодној ситуацији, као да је зажалила што је Дулету поставила то питање које га је очигледно збунило и навело на загонетно и дуго размишљање. Чула је она да Дуле неће отићи из своје Крупе и наставити школовање, као и већина ђака. Стара бољка и обичај да на кућном огњишту мора остати мушко, биле су пресудне и за Дулетово даље школовање. Чудан немир осјети у радозналим, црним очима, које су до малочас биле пуне сјаја, знатижеље и радости, и као да јој подиже руку којом лагано дотаче Дулетово раме. Било је то довољно да се Дуле тргне и пробуди из необичног сна и заноса у којем се нашао због нелагодног питања.

– Не морамо сви даље у школу, неко мора и ође да остане, каже мој ћаћа – једва кроз зубе проциједи Дуле, у чијем гласу се осјетила срџба и прекор самом себи што је било шта рекао.

– Али, ти си добар ђак, можеш да бираш коју хоћеш школу, била би штета да останеш у овом камењару да чуваш овце и говеда.

– Мој ћаћа не мисли тако.

– А, шта ти мислиш?

– Мислим да би било најбоље да Вам се захвалим на бризи око мог даљег школовања – љутну се Дуле.

– Немој да се љутиш, само питам, желим да ти помогнем, знам у каквој си ситуацији – покуша учитељица да смири видно узбуђеног Дулета.